

Demografisk analys: Bo nära eller långt bort? Avstånd mellan barn och föräldrar efter en separation 1975–2013

2015:4

BE0701

Innehåll

0	Allmänna uppgifter	2
0.1	Ämnesområde	2
0.2	Statistikområde	2
0.3	SOS-klassificering	2
0.4	Statistikansvarig	2
0.5	Statistikproducent	2
0.6	Uppgiftsskyldighet	2
0.7	Sekretess och regler för behandling av personuppgifter	3
0.8	Gallringsföreskrifter	3
0.9	EU-reglering	3
0.10	Syfte och historik	3
0.11	Statistikanvändning	3
0.12	Uppläggning och genomförande	4
0.13	Internationell rapportering	4
0.14	Planerade förändringar i kommande undersökningar	4
1	Översikt	5
1.1	Observationsstorheter	5
1.2	Statistiska målstorheter	5
1.3	Utflöden: statistik och mikrodata	6
1.4	Dokumentation och metadata	6
2	Uppgiftsinsamling	7
2.1	Ram och ramförfarande	7
2.2	Urvalsförfarande	7
2.3	Mätinstrument	7
2.4	Insamlingsförfarande	7
2.5	Databeredning	8
3	Statistisk bearbetning och redovisning.....	10
3.1	Skattningar: antaganden och beräkningsformler	10
3.2	Redovisningsförfaranden	11
4	Slutliga observationsregister	12
4.1	Produktionsversioner	12
4.2	Arkiveringsversioner	12
4.3	Erfarenheter från senaste undersökningsomgången	12

0 Allmänna uppgifter

0.1 Ämnesområde

Ämnesområde:

Befolkning

0.2 Statistikområde

Statistikområde:

Befolkningsframskrivningar

0.3 SOS-klassificering

Tillhör (SOS):

Nej

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100).

0.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation:	Statistiska centralbyrån
Postadress:	Box 24 300, 104 51 Stockholm
Besöksadress:	Karlavägen 100, Stockholm
Kontaktperson:	Karin Lundström
Telefon:	08-506 94 187
E-post:	demografi@scb.se

0.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation:	Statistiska centralbyrån
Postadress:	Box 24 300, 104 51 Stockholm
Besöksadress:	Karlavägen 100, Stockholm
Kontaktperson:	Karin Lundström
Telefon:	08-506 94 187
E-post:	demografi@scb.se

0.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgiftsskyldighet föreligger inte enligt lagen om den officiella statistiken (SFS 2001: 99). Studier inom demografisk analys baseras till stor del på uppgifter från Registret över totalbefolkningen (RTB), som i sin tur bygger på uppgifter som Skatteverket levererar från folkbokföringen. Många av de variabler som används i analyserna används även i befolkningsstatistiken och enligt förordningen om den officiella statistiken, SFS 2001:100, ska Skatteverket lämna de uppgifter som behövs för befolkningsstatistiken till SCB.

0.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

0.8 Gallringsföreskrifter

Grunduppgifterna hämtas från redan befintliga register på SCB. Datamaterialet har sammanställts särskilt för denna rapport och personuppgifterna gallras så fort resultaten tagits fram.

0.9 EU-reglering

Den demografiska rapporten *Bo nära eller långt bort? Avstånd mellan barn och föräldrar efter en separation 1975–2013* berörs inte direkt av någon EU-reglering. Indirekt berörs den eftersom grundmaterialet från befolkningsstatistiken är EU-reglerad. För mer information, se *Beskrivning av statistiken* för befolkningsstatistiken, www.scb.se/be0101.

0.10 Syfte och historik

Syftet med rapporten *Bo nära eller långt bort? Avstånd mellan barn och föräldrar efter en separation 1975–2013* är att studera hur avståndet mellan barn och föräldrar har förändrats under perioden 1975–2013, både totalt och för olika grupper av barn, samt att beskriva vilka grupper av barn som oftare har ett kortare eller längre avstånd till sin andra förälder.

Rapporten är en *Demografisk analys*, www.scb.se/be0701. Syftet med demografiska analyser är att analysera och beskriva utvecklingen när det gäller fruktsamhet, dödlighet och migration, att ge underlag för de antaganden som ligger till grund för de årliga befolkningsframskrivningarna (se *Befolkningsframskrivningar*, www.scb.se/be0401) samt att analysera och beskriva parbildning och separationer.

Analys av befolkningsutvecklingen har i princip gjorts sedan befolkningsstatistiken startade 1749. I samband med den stora utvandringen till Amerika gjordes en omfattande emigrationsutredning. Krisen i befolkningsfrågan på 1930-talet är ett annat exempel på när analys av befolkningsutvecklingen var högaktuell. SCB har länge haft i uppgift att löpande analysera befolkningsutvecklingen och att göra specialundersökningar inom befolkningsområdet. Sedan 1986 publiceras analyserna i serien *Demografiska rapporter*.

0.11 Statistikanvändning

Demografisk analys har en bred grupp av användare, där regeringen, statliga myndigheter, kommuner och landsting är huvudanvändarna.

Rapporterna används också av media, studerande och allmänhet för att få ökad kunskap om demografiska utvecklingstrender i samhället.

0.12 Uppläggning och genomförande

I rapporten beskrivs det geografiska avståndet mellan barn och förälder, för barn vars föräldrar inte bor tillsammans. Syftet är att studera hur avståndet mellan barn och föräldrar har förändrats under perioden 1975–2013, både totalt och för olika grupper av barn, samt att beskriva vilka grupper av barn som oftare har ett kortare eller längre avstånd till sin andra förälder.

Det datamaterial som används i rapporten har skapats med hjälp av flera av SCB:s totalräknade register: Registret över totalbefolkningen (RTB), Flergene-rationsregistret, Registret över inkomster och taxeringar, Utbildningsregistret samt Geografidatabasen.

0.13 Internationell rapportering

Ingen internationell rapportering görs.

0.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Detta är inte relevant eftersom rapporten *Bo nära eller långt bort? Avstånd mellan barn och föräldrar efter en separation 1975–2013* är en engångsrapport.

1 Översikt

1.1 Observationsstorheter

I materialet ingår barn 0–17 år med särlevande föräldrar under perioden 1975–2013. För att ingå i populationen ska barnen vara folkbokförda med en av sina biologiska föräldrar vid slutet av respektive år och barnets andra förälder vara folkbokförd i Sverige vid samma tidpunkt. Barn vars andra förälder bor utomlands, har avlidit och barn där uppgift om en förälder saknas ingår inte.

1.2 Statistiska målstorheter

Objektgrupp		Variabel	Mått
Population	Indelning i redovisningsgrupper		
Barn med särlevande föräldrar	Kön (<i>flicka, pojke</i>) Boförälder/Frånlevande förälder (<i>mamma, pappa</i>) Barnets ålder (<i>0–6 år, 7–12 år, 13–17 år</i>) Mammans ålder vid barnafödande (<i>–19 år, 20–24 år, 25–29 år, 30–34 år, 35– år</i>) Pappans ålder vid barnafödande (<i>–21 år, 22–26 år, 27–31 år, 32–36 år, 37– år</i>) Föräldrarnas födelseland (<i>båda föräldrar födda i Sverige, en förälder född i Sverige och en förälder född utomlands, båda föräldrar födda utomlands</i>) Familjetyp före separationen (<i>föräldrarna var gifta, föräldrarna var sambo, föräldrarna bodde inte ihop</i>) Antal syskon barnet har (<i>inga syskon, ett syskon, två syskon, tre</i>)	Avstånd till frånlevande förälder	Percentiler Andelar Antal Oddsquoter

	eller fler syskon) Tid sedan separationen (<i>antal år redovisas både enskilt och grupperat: 0–2 år, 3–7 år, 8–17 år</i>) Föräldrarnas nyparbildning efter separationen (<i>föräldern har eller har inte bildat par</i>) Föräldrarnas utbildningsnivå (<i>förgymnasial, gymnasial, eftergymnasial</i>) Föräldrarnas inkomstnivå (<i>låg, medellåg, medel, medelhög, hög</i>) Typ av kommun (<i>storstäder och deras förorter, större städer, deras förorter och pendlingskommuner samt övriga kommuner</i>)		
--	---	--	--

1.3 Utflöden: statistik och mikrodata

Resultaten från undersökningen publiceras i rapporten *Bo nära eller långt bort? Avstånd mellan barn och föräldrar efter en separation 1975–2013*. Rapporten publiceras i serien Demografiska rapporter och är tillgänglig på SCB:s webbplats och i tryckt form.

Statistiken presenteras i tabeller och diagram med kommenterande text. Avsnitt 1.2 *Statistiska målstorheter* visar översiktligt vilken statistik som publiceras. Mikrodata som ligger till grund för statistiken gallras så snart statistiken är framtagen.

1.4 Dokumentation och metadata

Statistiken är dokumenterad enligt SCB:s dokumentationssystem. Framställningen av statistiken beskrivs i SCBDOK (innevarande dokument). Statistikens kvalitet beskrivs i *Beskrivning av statistiken (BaS)*. Statistikens framställning beskrivs också i rapporten *Bo nära eller långt bort? Avstånd mellan barn och föräldrar efter en separation 1975–2013* (Demografiska rapporter 2015:4). Samtliga dokumentationer finns på SCB:s webbplats, www.scb.se/be0701.

2 Uppgiftsinsamling

2.1 Ram och ramförfarande

Rampopulationen skapas från *Registret över totalbefolkningen*, *Flergenerationsregistret* och *Geografidatabasen* och innehåller barn 0–17 år med särlevande föräldrar. För att ingå i populationen ska barnen vara folkbokförda med en av sina biologiska föräldrar vid slutet av respektive år och barnets andra förälder vara folkbokförd i Sverige vid samma tidpunkt. Barn vars andra förälder bor utomlands, har avlidit och barn där uppgift om en förälder saknas ingår inte. Även barn där uppgift om fastighetskoordinater saknas för barnet eller deras frånlevande förälder är exkluderade.

2.2 Urvalsförfarande

Statistiken bygger på en totalräknad undersökning.

2.3 Mätinstrument

Statistiken använder befintliga statistikregister som mätinstrument, se avsnitt 2.4 Insamlingsförfarande. Dessa register bygger i sin tur på administrativa data från bl.a. Skatteverket.

Mätningen för statistiken i rapporten *Bo nära eller långt bort?* består i att hämta uppgifter från SCB:s befolkningsregister.

Uppgifterna till de register som används hämtas från de externa folkbokförings-registren och är administrativa till sin karaktär. Primärt är det Skatteverket (skattekontoren) som samlar in, mäter och registrerar uppgifterna. Insamlingen genomförs i fastställda rutiner och med hjälp av olika typer av blanketter. Hur uppgiftsinsamlingen och dataregistreringen i praktiken går till framgår av den handbok i folkbokföring som används i arbetet.

Då rapporteringen sköts av individen själv, till exempel vid flyttning förekommer förmodligen mätfelen. För mer information om befolkningsregistret, se vidare Beskrivning av statistiken (BaS) för Befolkningsstatistiken, www.scb.se/BE0101.

2.4 Insamlingsförfarande

För denna undersökning har ingen egen insamling gjorts utan data har sammanställts från följande befintliga register på SCB:

- *Registret över totalbefolkningen (RTB)*
- *Flergenerationsregistret*
- *Registret över inkomster och taxeringar (IoT)*
- *Utbildningsregistret*
- *Geografidatabasen*

2.5 Databeredning

Den databeredning som görs innan statistiken kan framställas sker dels vid skapandet av de statistikregister som ingår i undersökningen (se avsnitt 2.4 *Insamlingsförfarande*) och dels för att skapa nya specifika variabler för denna undersökning.

Nedan anges respektive register har skapats samt vilka uppgifter som hämtas från dessa register.

Registret över totalbefolkningen (RTB)

Sedan 1968 har SCB framställt Registret över totalbefolkningen (RTB). Registret är en bearbetning av utdrag ur folkbokföringsregistret som Skatteverket ansvarar för. Dataregistrering sker vid de lokala skattekontoren. Då uppgifterna bereds, dataregistreras och bearbetas inom folkbokföringen genomförs både manuella och maskinella kontroller som kan ge upphov till rättelser och korrigeringar. När uppgifterna aviserats till SCB granskas de i de olika skeden av bearbetningar som görs innan de godkänns för inläggning i SCB:s register. Från RTB har uppgifter om kön, ålder, kommun och fastighet hämtats.

Flergenerationsregistret

Flergenerationsregistret är ett register över personer som har varit folkbokförda i Sverige någon gång sedan 1961 och som är födda 1932 eller senare. Dessa kallas för indexpersoner. Registret innehåller kopplingar mellan indexpersoner och deras biologiska föräldrar. Flergenerationsregistret är en del i registersystemet för RTB, registret över totalbefolkningen. Uppgifterna kommer från Skatteverkets folkbokföringsregister. Uppgifter om biologiska föräldrar hämtas i vissa fall från äldre folkbokföringsmaterial. Det äldre materialet består av personakter avseende personer som avlidit åren 1961–1967 samt SCB:s register över födda 1961–1997. En ny version av registret skapas varje år. Kopplingen mellan barn och föräldrar skapas genom Flergenerationsregistret. Även uppgift om antal barn föräldrarna har hämtas härifrån.

Inkomst- och taxeringsregistret (IoT)

Framställningen av Inkomst- och taxeringsregistret består av insamling och bearbetning av data från administrativa källor till ett slutligt observationsregister. Registret innehåller uppgifter från Skatteverket (taxeringsuppgifter, kontrolluppgifter från arbetsgivare, kontrolluppgifter från pensions- och försäkringsutbetalare, kontrolluppgifter över räntor och utdelningar samt standardiserade räknenskapsutdrag), Försäkringskassan, Centrala studiestöds-nämnden, Statens tjänstepensionsverk, Pensionsmyndigheten, Försvarsmakten, Skolverket och Social-styrelsen. Från IoT har uppgift om föräldrarnas sammanräknade förvärvsinkomst hämtats.

Utbildningsregistret

Från Utbildningsregistret hämtas uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå. I registret finns uppgift om befolkningens utbildningsnivå och -inriktning. Den första versionen avsåg år 1985 och registret uppdateras årligen sedan

dess med hjälp av register som SCB ansvarar för och register vid andra myndigheter som Arbetsförmedlingen, Socialstyrelsen, Myndigheten för yrkeshögskolan och Universitets- och högskolerådet (UHR). Uppgifter om avklarad utbildning rapporteras kontinuerligt till SCB från landets skolor och utbildningsanordnare. Dessa läggs efter bearbetning in i Utbildningsregistret vid den årliga uppdateringen.

Geografidatabasen

Geografidatabasen är ett register med information om regionala indelningar, knutna till fastighetsbeståndet i landet. I registret ingår samtliga aktiva fastigheter. Fastigheterna förses också med en koordinat som SCB hämtar från Lantmäteriet, vilket möjliggör redovisning t.ex. av valfria geografiska områden. Det geografiska avståndet mellan barn och deras frånlevande förälder beräknas utifrån koordinater på fastighetsnivå.

3 Statistisk bearbetning och redovisning

3.1 Skattningar: antaganden och beräkningsformler

Nedan beskrivs de antaganden som görs för variabler som ingår i datamaterialet:

Tid sedan separation

Tid sedan separation är beräknad utifrån det år föräldrarna senast var folkbokförda på samma fastighet, dock tidigast året innan barnet föddes. Uppgift om tid sedan separation saknas för de barn vars föräldrar separerat före 1970 och redovisas därför endast från 1987 då det finns uppgifter för barn i alla åldrar.

Även 1987 och framåt saknas uppgift om tid sedan separation för en del av barnen. I de flesta fall rör det sig om barn vars föräldrar inte är folkbokförda tillsammans någon gång sedan året innan de föddes och dessa barn är alltså med i populationen från sitt första levnadsår. De utgör cirka 12 procent av barnen 1987 och senare.

För vissa barn finns ingen uppgift om att föräldrarna bott tillsammans, men det finns uppgift om att föräldrarna varit gifta. I dessa fall antas separationsåret vara det första året barnet förekommer i populationen och tid sedan separation beräknas utifrån detta år. Detta gäller cirka 2,5 procent av barnen med särlevande föräldrar åren 1987 och framåt.

Knappt 1 procent av barnen är med i populationen först från och med tidigast 1 års ålder, men det finns ingen uppgift om att föräldrarna bott tillsammans året innan. För dessa barn kan det exempelvis röra sig om att barnet inte är folkbokförd med någon av sina föräldrar vid ett årsskifte och därefter är folkbokförd med en av föräldrarna. I dessa fall antas separationsåret vara det första året barnet är med i populationen.

För cirka 8 procent av barnen finns uppgift om mer än en separation mellan de biologiska föräldrarna. För dessa barn räknas antal år sedan den senaste separationen.

Familjetyp före separationen

Familjetyp före separationen skattas genom uppgift om föräldrarna varit gifta med varandra eller inte och genom uppgift om tid sedan separation. Liksom tid sedan separation redovisas uppgift om familjetyp från 1987 och framåt. Från Registret över totalbefolkningen åren 1969–2013 hämtas uppgift om föräldrarnas civilstånd och vem de är gifta med för att se om barnets föräldrar någonsin varit gifta med varandra. Ingen hänsyn tas här till när föräldrarna var gifta, de kan alltså ha gift sig före eller efter barnets födelse. Om föräldrarna inte varit gifta med varandra, men uppgift om tid sedan separation finns, antas föräldrarna ha varit sambo och i de fall tid sedan separation saknas antas att föräldrarna inte har bott tillsammans.

Syskon

Det antal helsyskon som barnet har används som mått på antalet syskon barnet bodde med innan separationen. För barn som sedan tidigare hade halvsyskon underskattas antalet syskon.

Mammans respektive pappans nyarbildning

Som ett mått på nyarbildning för barnets föräldrar används nytillkomna syskon på mammans respektive pappans sida efter separationen. Uppgift om nytillkomna syskon hämtas från Flergenerationsregistret. Ingen hänsyn tas här till antalet syskon.

Analysmetod

I rapporten *Bo nära eller långt bort?* görs olika statistiska analyser för att studera hur utvecklingen över tid påverkas av förändringar i sammansättningen av gruppen barn med särlevande föräldrar, för att studera betydelsen av tid sedan separationen och av barnets ålder samt för att studera vilken påverkan olika faktorer har på avståndet. I samtliga analyser används logistisk regression, en metod som är användbar när utfallsvariabeln endast kan anta två värden. I detta fall rör det sig om att barnet har ett kort (mindre än 2 km) respektive långt (minst 50 km) avstånd till sin frånlevande förälder eller inte.

Resultaten från de logistiska regressionerna presenteras i form av oddskvoter. Oddskvoterna jämförs med referensgruppen, som är satt till 1. En oddskvot över 1 innebär en högre benägenhet att bo nära respektive långt ifrån sin andra förälder jämfört med referensgruppen medan en oddskvot under 1 innebär en lägre benägenhet. Skattningarna har gjorts med hjälp av proceduren PROC LOGISTIC i statistikprogrammet SAS.

3.2 Redovisningsförfaranden

I rapporten *Bo nära eller långt bort? Avstånd mellan barn och föräldrar efter en separation 1975–2013* presenteras resultat för de redovisningsgrupper som nämns i 1.2 *Statistiska målstorheter* i form av tabeller och diagram. Rapporten publiceras i serien Demografiska rapporter och är tillgänglig på SCB:s webbplats och i tryckt form.

4 Slutliga observationsregister

4.1 Produktionsversioner

Det datamaterial som tagits fram för denna studie gallras efter statistikframställningen och något slutligt observationsregister sparas alltså inte.

4.2 Arkiveringsversioner

Ej aktuellt eftersom inga slutliga observationsregister sparas.

4.3 Erfarenheter från senaste undersökningsomgången

Inga särskilda erfarenheter finns att notera.